

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації до курсу:

**Усна історія: методологія та методи
дослідження**

Для студентів

**Спеціальності 032 Історія та археологія Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальності 014 Середня освіта (Історія) Галузь знань № 01 Освіта**

Магістерського рівня освіти Денної та заочної форм навчання

Чернівці - 2023

УДК 930.2-028.16(075.8)

M545

Затверджено на засіданні кафедри історії України
(протокол № 9 від 28 березня 2023 р.)

та Методичної ради факультету історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 8 від 27 квітня 2023 року)

Рецензенти:

Людмила Стрільчук – доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри всесвітньої історії та філософії Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Володимир Великочий – доктор історичних наук, професор, директор
Інституту туризму Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника

M545 Методичні рекомендації до курсу: «Усна історія: методологія та методи
дослідження» для студентів спеціальності 032 Історія та археологія
галузі знань № 03 Гуманітарні науки та спеціальності 014 Середня
освіта (Історія) галузі знань № 01 Освіта магістерського рівня освіти
денної та заочної форм навчання / Укладач: доцент Ганна Скорейко.
Чернівці: Технодрук, 2023. 56 с.

Методичні рекомендації розроблені на основі навчального плану
факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича і призначені для
студентів денної та заочної форми навчання освітньо-професійної
програми напряму підготовки фахівців 032 Історія та археологія та
освітньо-професійної програми спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
галузі знань № 01 Освіта. У посібнику подані загальні відомості про
навчальний курс «Усна історія: методологія та методи дослідження»,
вимоги до виконання та захисту наукових робіт, вимоги та приклади
оформлення документації.

УДК 930.2-028.16(075.8)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ «Усна історія: методологія та методи дослідження».....	6
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	12
САМОСТІЙНА РОБОТА.....	15
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	16
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	17
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	18
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	23
ЛІТЕРАТУРА.....	24
ДОДАТКИ.....	30
Практичні поради від науковців щодо підготовки та проведення інтерв'ю... ..	30
Приклади питальників.....	41
Приклад транскрибування інтерв'ю.....	47
Приклад договору на проведення інтерв'ю й зберігання його відео- чи фонозапису.....	53
Приклад Угоди на зберігання та використання матеріалів усної історії.....	54
Приклад паспортного листа до інтерв'ю.....	55

Вступ

Вперше усна історія отримала свій шанс на розвиток у незалежній Україні на початку 1990-х років. Це був період гострої методологічної кризи в суспільно-гуманітарних науках. Нині, коли відбувається реформа середньої шкільної освіти, не менш гостра інституційна криза в системі вищої освіти, академічної науки, усна історія має ще один шанс для доведення своєї суспільної користі та зміцнення своїх позицій. А відкрита агресія Росії проти України тільки посилила величезний суспільний запит на такий тип знань, який продукує саме усна історія: на тлі революційних та воєнних подій в українців загострилася потреба віднайти історичне оперття для власної громадянської національної ідентичності.

Переживаючи історичні зміни в нинішній Україні, люди прагнуть зрозуміти їх і себе через пізнання критичних моментів суперечливого минулого, пережитого кількома попередніми поколіннями українців. Найважливіше, що може запропонувати усна історія – це розмаїття історичного досвіду, багатогранність подій, різноплановість наслідків, неможливість однозначних оцінок, а з цим – необхідність пошуку складніших рішень, компромісів і суспільного діалогу.

В такому ракурсі багатоманіття практик використання усної історії (наука, освіта, краєзнавство, музеї, ЗМІ, мистецтво, громадський активізм та ін.) є великою перевагою.

Попри розмаїття тем та спрямованості історичних досліджень все більше зростає інтерес до усної історії не тільки серед науковців, але й серед освітян, краєзнавців, активістів, театральних діячів, журналістів та ін.

Це змушує звернутися до важливого питання як збереження науковості цього напрямку досліджень, так і громадянської відповідальності кожного, хто працює у форматі усної історії, за те, які цінності несе певний проект у суспільство, які продукує настрої, стереотипи, упередження.

Особливо важливо на сучасному етапі знайти баланс між пошуком істини і збереженням емоційного здоров'я кожного з учасників усно історичних проектів, не роз'ятрювати історичні рани, але вигоювати їх, сприяти примиренню у суспільстві, яке роздирають протиріччя.

Як стверджує дослідниця Оксана Кісь, громадянська відповідальність тих, хто практикує усну історію, має полягати в тому, щоб не піддаватися панівним політичним трендам та не йти у форватері тих, хто прагне інструменталізувати травматичне минуле та маніпулювати спогадами задля власних корисливих цілей. Усна історія має слугувати реінтеграції суспільства на основі цінностей визнання культурної різноманітності, поваги, порозуміння і прийняття.

Усна історія порушує чимало тем, які традиційні історичні наративи неспроможні простежити. Але й у цій царині існує чимало складних проблем. Зокрма, як працювати з носіями злочинного досвіду. Як вирішити проблему фактичної відсутності свідчень тих, хто були призвідниками та співучасниками злочинів і трагедій? Адже нинішня усна історія репрезентує досвід жертв історичних катаклізмів, чи сторонніх свідків подій.

Це тягне за собою однобічне зображення – історія катастроф, трагедій, лиха. Це неминуче призводить до академічної експлуатації травматичного досвіду (для побудови наукової кар'єри чи створення певного культурного продукту).

Особливо важливим є цей аспект в умовах, коли шкільні вчителі залучають школярів до різного роду дослідницьких проектів і усно історичні записи видаються найпростішим шляхом для здобуття успіху. Небезпека полягає у можливому звиканні дітей до горя. Науковці наголошують на небезпеці певного «паразитування» істориків на трагічних сторінках минулого, дещо проблематичному з морального погляду «смакуванні» страждань, що, своєю чергою, призводить до певної «втрати чутливості» і такого собі суспільного «звикання» до публічних репрезентацій жахів минулого.

Саме тому на часі розширення тематичного спектру усноісторичних студій з тим, щоб охопити менш драматичні періоди та сторони життя радянських людей, зосередившись на повсякденному житті, дозвіллі, культурних практиках, освітніх і кар'єрних стратегіях у часи відносного затишшя, тощо.

<https://ua.boell.org/uk/2017/01/16/usna-istoriya-v-suchasniy-ukrayini-zdobutki-i-vikliki-chasu>

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ «Усна історія: методологія та методи дослідження»

- Сприяння розуміння усної історії як своєрідної бази, де дослідники з усіх галузей історичної науки – історичної антропології, історичної психології, історичної герменевтики тощо можуть черпати важливу інформацію, необхідну для проведення високоякісних наукових розвідок;
- набуття навиків роботи з усною історією як способом трансляції цінностей від покоління до покоління, розкриття гуманітарного змісту історичного процесу , адже йдеться про масову свідомість;
- формування знань магістрантів про особливості та напрями розвитку усно історичних досліджень, методи та методологічні підходи, що дають можливість значно глибше вивчати історичні процеси на основі свідчень очевидців;
- забезпечення набуття теоретичних знань та практичних вмінь, що становлять основу професійної підготовки майбутнього викладача/науковця;
- проведення самостійного наукового усноісторичного дослідження з використанням новітніх методів роботи з історичними джерелами та виявлення специфіки методологічних підходів співвідносно з предметом історичного дослідження;
- сприяння вивченню нових підходів до глибокого і всебічного аналізу усно історичних матеріалів як основи наукового критичного осмислення історичного процесу та використання набутих знань та методик аналізу у процесі викладання історії;
- сформувати компетентності в галузі використання можливостей комунікативних навичок в освітній діяльності;

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	дисципліна вільного вибору	
	Напрямок підготовки 032 Історія та археологія		
Модуль 2	Спеціальність: Історія та археологія	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		5-й	5-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 90		10-й	
	Лекції		
	30 год.	6 год.	
	Практичні, семінарські		
	–		–
	Лабораторні		
	–		–
	Самостійна робота		
90 год.	114 год.		
Індивідуальні завдання:			
		Вид контролю: залік	

Методичні рекомендації розроблені на основі освітньо-професійної програми (ОПП) напряму підготовки фахівців 032 Історія та археологія та спеціальності 014 Середня освіта (Історія) Галузь знань № 01 Освіта

Предметом вивчення навчальної дисципліни є підготовка студентів до дослідницької та викладацької діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: Історія України, Філософія, Культурологія, Антропологія, Економіка, Політологія, Соціологія.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ІНТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ УСНОЇ ІСТОРІЇ

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Усна історія: методологія та методи дослідження».

Суть поняття «усна історія» та еволюція його сприйняття. Предмет курсу. Завдання курсу. Перспективи, очікувані результати та навички, якими повинні оволодіти студенти під час навчання.

Тема 2. Усна історія – як дослідницька ділянка в українській науці: становлення, стан, перспективи розвитку.

Місце усної історії в українських соціально-гуманітарних студіях. Масштабні проекти усно історичних досліджень. Динаміка досліджень на основі методології усної історії. Зростання якісного рівня проектів. Розширення співпраці між науковцями та громадськими активістами, краєзнавцями, освітянами і музейчиками. Урізноманітнення форми публічних репрезентацій усноісторичних матеріалів.

Тема 3. Інституціоналізація усної історії в Україні.

Основні етапи становлення усної історії як окремого дослідницького напрямку в Україні. Створення та діяльність Асоціації усної історії України. Співпраця з міжнародними інституціями. Професіоналізація усної історії в Україні. Поява ініціатив та осередків усноісторичних студій у різних регіонах України.

Тема 4. Теоретико – методологічний дискурс усноісторичних досліджень у просторі конструювання минулого.

Застосування методу усної історії у дослідженні замовчуваних та спірних питань, пов'язаних передусім із травматичними подіями національної історії. Коригування традиційних поглядів на певні конкретно-історичні проблеми. Доповнення вже наявних даних щодо відомих макроісторичних масових процесів. Заповнення «білих плям», особливо щодо недавнього радянського минулого.

Тема 5. Юридично-правові аспекти практики усної історії.

На першому плані раніше недооцінені юридично-правові аспекти практики усної історії у зв'язку з набуттям чинності Закону України «Про захист персональних даних». Підвищення вимоги до належного документального супроводу проектів, дотримання відповідних норм зберігання і особистих свідчень, пошуку ефективних механізмів їх архівування, удоступнення і використання. Окремими аспектами усно історичних досліджень є захист інтелектуальної власності та правил академічної доброчесності.

Тема 6. Політика пам'яті у дзеркалі усноісторичної розповіді.

Зростання суспільного інтересу до осмислення власної минувшини. Набуття історичною пам'яттю нового впливу, особливо в системі колективних уявлень про минуле, оцінку нинішніх подій та бачення стратегії майбутнього розвитку суспільства. Зростання відповідальності суспільства за новий інструмент державної політики надає с особливої ваги усно історичним дослідженням в процесі конструювання політичної нації, передумов міжетнічної та міжнародної інтеграції чи конфліктів. Усна історія є засобом ретрансляції цінностей політичної культури; в соціальній – як елемент суспільної свідомості, інструмент формування ідентичності, громадської консолідації; у культурній – пам'ять і меморіалізація як інструменти збереження та передачі культурного досвіду спільноти

Тема 7. Питання розвитку усноісторичної освіти в Україні.

Зростання популярності усної історії і долучення до відповідних ініціатив і проектів все більшого числа активістів та представників неакадемічних сфер тісно пов'язане із питанням набуття відповідних знань з усної історії. Співпраця поміж науковцями і активістами, поєднання академічних і громадських вимірів усної історії, взаємодія різних середовищ задля забезпечення і якості усноісторичних джерел, і суспільної користі усноісторичних проектів. Розвиток усноісторичної освіти для тих, хто працює у форматі усної історії. Навчальні курси з усної історії в системі підготовки спеціалістів гуманітарних професій. Запит на освітні програми різного рівня (для вчителів, краєзнавців, активістів, музейників тощо).

Змістовий модуль 2. УСНА ІСТОРІЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. Питання методики інтерв'ювання

Основні етапи підготовки інтерв'ю. Обґрунтування дослідження та формування проблеми як визначальний фактор роботи в процесі усноісторичної роботи. Інтереси дослідника і підхід до питання інтерв'ювання. Типи інтерв'ю. Вибір респондентів. Підготовка питальника. «Ситуація інтерв'ю». Стимулювання усноісторичної розповіді із залученням «пам'ятних речей», які мають особливий смисл, пов'язаний з певними подіями минулого у житті респондента.

Тема 2. Документування і архівування (збереження і удоступнення) спогадів.

Рекомендована супровідна документація, що передбачає тривале зберігання спогадів та їх використання для суспільних і наукових потреб. Типи зберігання і доступу. Особливості складання паспортного листа до інтерв'ю, протоколу інтерв'ю, короткої біографії респондента (бажано), підписаного респондентом договору на проведення, зберігання й подальше використання інтерв'ю. Особливості архівування. Цифрові можливості збереження усно історичних свідчень.

Тема 3. Аналіз та способи репрезентації матеріалів усної історії.

Основні підходи до аналізу в практиці усної історії. Виклики щодо репрезентації Питання громадянської відповідальності кожного, хто працює у форматі усної історії, за те, що несе певний проект у суспільство. Небезпека репродукування панівних консервативних стереотипів, упередження, розпалювання ворожнечі. Завдання репрезентаційної частини усної історії не роз'ятрювати історичні рани, а сприяти примиренню у суспільстві, яке роздирають протиріччя. Громадянська відповідальність. Усна історія має слугувати реінтеграції суспільства на основі цінностей визнання культурної різноманітності, поваги, порозуміння і прийняття.

Тема 4. Методики роботи з постпам'яттю.

Поняття постпам'яті та проблеми сучасного суспільства. Врахування особливостей пам'яті поколінь в розробці інтерв'ю та під час його проведення. Підходи до трактовок подій, яких не бачили і не переживали свідки, але які впливають на їхнє сприйняття дійсності. Чому важливо все проговорити.

Тема 5. Прийоми і заходи, які допомагають «не нашкодити» в усно історичних дослідженнях

Нові етичні виклики перед дослідниками, зумовлені загостренням політичних конфліктів в українському суспільстві, соціально-економічної кризи і зубожіння, тощо. Додаткові прийоми і заходи, які допомагають «не нашкодити» респондентам, досліджуваним спільнотам, самому дослідникові. Актуальність збереження психічного здоров'я дослідників та зменшення ризиків «професійного вигорання».

Тема 6. Колективна травма як особиста історія: проговорювання болю

Поняття травми в контексті соціального зрізу, концепт травми, його трактовки та типологізація, методологічний інструментарій, який дає змогу досліджувати травматичний досвід. Поняття культурної травми як «катастрофічної» кризи та «національної травми».

Основні підходи до роботи з посттравматичним досвідом в усній історії: сприяти виходу на поверхню через забезпечення позитивного соціального клімату, звільнення від емоцій та відновлення колективного психічного здоров'я, що досягається через звільнення емоцій та горя за допомогою актів вшанування пам'яті, репрезентацій і політичної боротьби, створення наративу травми. Чорнобиль як колективна травма.

Тема 7. Будні і свята людини крізь призму усної історії: дозвілля, способи пристосування, психологічні механізми виживання.

Поняття «дозвілля» в контексті радянського повсякдення та психологічних механізмів пристосування людей до життя у тоталітарній державі. Неоднозначність оцінок радянського минулого у спогадах тих, чие життя більшою мірою відбулося в СРСР. Буденність як основа життя людини і свята як яскраві вкраплення, що визначають її перспективу. Відмінність повсякдення

в усно історичних дослідженнях – не конструювання історичної канви, а значення повсякденних турбот у житті, способів виживання та адаптації до змінюваних обставин.

Тема 8. Навчаючи спогадами: усна історія як освітній інструмент

Вивчення усної історії в школі як інструмент для критичного мислення. Навчальні семінари для вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл з методики усної історії, що створює передумови для більшого зацікавлення учнів історією свого краю. Записи учнями та студентами усних спогадів колишніх випускників і нинішніх викладачів навчальних закладів та використання цих відеоматеріалів для піднесення престижу закладу і популяризації його історії.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва навчальної дисципліни <u>Усна історія: методологія та методи дослідження</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			Кредитів	годин	змістових модулів	Лекції	практичні	семінарські	Лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна	1	10	4	120	2	30				90		Залік
Заочна	1	10	4	120	2	6				114		Залік

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ІНТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ УСНОЇ ІСТОРІЇ												
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Усна історія: методологія та методи дослідження».	8	2				6	8	1					7
Тема 2. Усна історія – як дослідницька ділянка в українській науці: становлення, стан, перспективи розвитку.	8	2			1	6	8	1					7
Тема 3. Теоретико – методологічний дискурс усної історичних досліджень у просторі конструювання минулого.	8	2			1	6	9	1					8

Тема 4. . Інституціоналізація усної історії в Україні.	8	2				6	7					7
Тема 5. Юридично- правові аспекти практики усної історії.	8	2				6	8					8
Тема 6. Політика пам'яті у дзеркалі усноісторичної розповіді.	8	2				6	8					8
Тема 7. Питання розвитку усноісторичної освіти в Україні.	8	2				6	7					7
Разом за ЗМ1	56	14			2	42	55	3				52
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. УСНА ІСТОРІЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ											
Тема 1. Питання методики інтерв'ювання	8	2				6	8					8
Тема 2. Документування і архівування (збереження і удоступнення) спогадів.	8	2				6	9	1				8
Тема 3. Аналіз та способи репрезентації матеріалів усної історії.	8	2				6	8					8
Тема 4. Методики роботи з пост- пам'яттю	8	2				6	9	1				8
Тема 5. Прийоми і заходи, які допомагають “не нашкодити” в усно історичних дослідженнях	8	2				6	9	1				8
Тема 6. Колективна травма як особиста історія: проговорення болю	8	2				6	8					8
Тема 7. Будні і свята людини крізь	8	2				6	7					7

призму усної історії: дозвілля, способи пристосування, психологічні механізми виживання.												
Тема 8. Навчаючи спогадами: усна історія як освітній інструмент	8	2				6	7					7
Разом за ЗМ 2	64	16				48	65	3				62
Усього годин	120	30				90	120	6				114

САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми
1	Особливості усної історії як галузі історичного знання
2	Становлення терміну «усна історія».
3	Погляди та ідеї Джозефа Гоулда та Алана Невінса.
4	Особливості просторового (географічного) інституційного оформлення усної історії
5	Період становлення усної історії (1940–1960-ті рр.).
6	Розвиток та інституціалізація усної історії в 70-80-х роках ХХ ст.
7	Постмодернізм і усна історія (1990–2000-ті рр.).
8	Еволюція розуміння сутності предмета усної історії.
9	Створення та діяльність Міжнародної асоціації усної історії. Українська асоціація усної історії.
10	Види і типи інтерв'ю в усно історичних дослідженнях
11	Підготовка до усно історичного дослідження: вибір і пошук респондентів
12	Особливості у підходах до формування питальника / програми інтерв'ю.
13	«Ситуація інтерв'ю»: виходи із складних обставин
14	Класифікація наративних запитань
15	Транскрипт інтерв'ю та його особливості
16	Нотаційні системи: для чого і як використовувати.
17	Роль дослідника в усно історичних розвідках та вплив його особистісних характеристик
18	Реконструкція чи конструювання минулого в процесі усноісторичного дослідження?
19	Вплив усноісторичних досліджень на характер (ре-) конструювання ідентичності та образу минулого
20	Усна історія як засіб комунікативних можливостей людини
21	Проговорення болю: як не нашкодити в процесі збору усно історичного матеріалу
22.	Усна історія як педагогічний інструмент

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Основною формою індивідуальної роботи студентів є виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, що є обов'язковою складовою навчальної програми дисципліни за вимогами кредитно-модульної системи. Основною метою ІНДЗ є виявлення та поглиблення науково-пошукового інтересу студентів у межах пропонованого курсу, формування мотиваційної сфери позитивного ставлення до навчання і самостійної пошукової роботи, що є невід'ємною умовою успішного навчання. Навчальний проект обирається студентами за погодження з викладачем. Під час виконання ІНДЗ студенти мають продемонструвати авторську самостійність, здатність до цілеспрямованого пошуку, відповідність науковим критеріям та практичну доцільність результатів. Проте студент повинен показати, що він має повну свободу у виборі форми і теми індивідуального проекту. За умови обґрунтування студент може запропонувати власну форму та тему ІНДЗ. В окремих випадках допускається виконання колективних ІНДЗ, залежності від складності та обсягу обраної дослідницької роботи.

Форми ІНДЗ можуть бути різними:

- створення та підготовка презентації;
- створення тематичних оглядів архівних документів та документальних публікацій;
- підготовка тематичних рефератів новітньої зарубіжної та вітчизняної літератури;
- підготовка та захист аналітичної статті на обрану тему.

В процесі роботи над ІНДЗ студент повинен опрацювати відповідне коло джерел і продемонструвати здатність до узагальнень, аргументованих оцінок та критичного мислення.

При оцінюванні ІНДЗ враховується: оригінальність ідеї, самостійність розробки і виконання, змістовність та наукова обґрунтованість, якість виконання.

Пропонована тематика ІНДЗ

1. Усна історія в українських соціально-гуманітарних студіях.
2. Місце і значення усної історичної пам'яті у українській історіографії.
3. Проблема вірогідності, суб'єктивності та креативного характеру інтерв'ю як історичного джерела.
4. Співвідношення офіційної історії й колективного vs індивідуального переживання історії.
5. Основні компоненти усної історії.
6. Респондент – дослідник: рівні взаємодії.
7. Робота з «професійними свідками»: труднощі перекладу.
8. Типи інтерв'ю та проблеми їх вибору.
9. Як правильно ставити питання: особливості усної історичної пам'яті.
10. Робота з постпам'яттю.
11. Колективна травма: проговорення болю
12. Особисті історії: проговорення стратегій виживання
13. Педагогічна функція усної історії
14. Чому буденність становить інтерес для усної історичної пам'яті?

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами навчання є в першу чергу усне фронтальне опитування та виконання письмових робіт, зокрема: реферат, історичний диктант, модульна контрольна робота, ІНДЗ.

В залежності від джерела інформації використовуються такі методи: словесні – бесіда, розповідь, пояснення, диспут; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – вправа, дослід, практична робота; за логікою викладу – індукція, дедукція; традукція; за рівнем пізнавальної активності – пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемний виклад, частково-пошукові, дослідницькі.

Вибір методу також залежить від поставленої дидактичної мети. Відповідно до неї можна використовувати такі методи: а) методи усного викладу знань і активізації пізнавальної діяльності: розповідь, пояснення, лекція, ілюстрування і демонстрування; б) методи закріплення навчального матеріалу: бесіда, робота з підручником; в) методи самостійної роботи щодо осмислення і засвоєння нового матеріалу: робота з підручником; г) методи навчальної роботи щодо застосування знань на практиці із формування умінь та навичок: письмові та практичні вправи, семінарські заняття; д) методи перевірки і оцінки знань, умінь та навичок: постійне спостереження за роботою студентів, усне опитування (індивідуальне, фронтальне).

До форм і методів відносяться проблемні й оглядові лекції, дискусії, історичне моделювання, семінарські заняття, круглі столи, заняття із застосуванням комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, брифінги, інтегровані заняття, проблемні заняття, прес-конференції, тощо.

При викладанні даного курсу перевагу надається продуктивним методам: проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи, презентації, кейс-стаді, бесіди і дискусії, дистанційні консультації та онлайн конференції спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Використовується студентоцентрований, проблемно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний, професійно-орієнтований, міждисциплінарний підходи до навчання.

Навчання здійснюється під час лекційних та семінарських занять, а також з самостійної позааудиторної роботи (профільні предмети, спеціальні курси) з використанням сучасних інформаційних технологій навчання, консультацій з викладачами.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є

- 1) Під час лекційних занять використовується: бесіди, участь в обговоренні, дискусії, повідомлення на задану тему, доповідь за допомогою презентації; тести, бліц-опитування, міні-проекти;
- 2) Письмовий контроль використовується для підсумкового модуля, або з метою додаткових балів. До письмового контролю відноситься: тестування, есе, творча робота, ІНДЗ, реферат, створення презентації.

Формою підсумкового контролю є залік

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.);
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань

Розподіл балів, які отримують студенти Для заліку

Розподіл балів, які отримують студенти для заліку															Кількіс ть балів (залік)	Сумар на к-ть балів
Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)																
Змістовий модуль 1*							Змістовий модуль 2*									
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T1	T1	T1	T1	T1	T1	40	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5		
2	2	2	4	2	4	4	2	4	2	2	4	2	2	2		

*Модульна контрольна робота передбачає 3 бали.

Критерії оцінювання знань студента на семінарському занятті

В оцінці студентів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

«1,5-2 бали» виставляється студентам, які в повному об'ємі володіють програмовим матеріалом з навчального курсу, обізнані з усіма поняттями та термінами і адекватно оперують ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлені з спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студенти повинні продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються уміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, виконання завдань для самостійної роботи.

«1,1-1,5 бали» виставляються також за умов достатньо повного володіння знаннями з навчального курсу. Відповідь студента має бути правильною, обґрунтованою зі знаннями основних напрямів і змісту роботи. Студент повинен уміти аналітично працювати з різними концепціями, ідеями, підходами до поставлених проблем. Одночасно в роботі може бути допущено дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Не в повній мірі виконані завдання для самостійної роботи.

«0,6-1 бали» виставляється за знання, що продемонстровані в неповному об'ємі. Завдання для самостійної роботи виконані частково.

«0-0,5 бал» – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу порівняння. Завдання для самостійної роботи не виконані.

Модульна контрольна робота передбачає 3 бали.

Так, оцінка 3 бали – відповідь належить до високого рівня засвоєння навчального матеріалу, є повною, логічною, аргументованою та доказовою.

1-2 балів виставляється за відповіді студентів, які носять фрагментарний і неповний характер; не завжди є логічними і обґрунтованими, однак присутні власні судження та висновки.

0,5-1 бал – теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без осмислення, аналізу. Відповідь не містить елементів власного судження або взагалі відсутня.

Оцінювання індивідуально-дослідного завдання передбачає максимум 10:

8-10 балів – самостійно і творчо вирішені поставлені проблеми, студент вміє узагальнювати й систематизувати, робити логічні висновки. Логічна структура змісту навчального матеріалу дисципліни розроблена.

5-7 балів виставляється студентам, які проявляють творчу самостійність, виявляють здатність аналізувати факти, що стосуються поставлених проблем. Розроблена логічна структура змісту навчального матеріалу дисципліни є

логічно викладеною, зроблено самостійні висновки. Зустрічаються несуттєві недоліки.

2-4 балів відповідають роботі, в якій на належному рівні висвітлюється певна проблема, відсутні судження студента, його висновки та узагальнення. Висвітлення проблеми є неповним.

1. бали виставляється студентам, які виконали індивідуально-дослідницьке завдання на неналежному рівні: матеріал не відображає проблему дослідження, відсутній логічний виклад.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали).

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації. Оцінюватися може виконання студентами відповідних навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне логічно побудоване історичне мислення; розгорнуті і стислі, але конкретні усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи у дискусіях тощо.

Оцінка „відмінно” („5”, „A”) виставляється студентами, які набрали загальну суму балів 90-100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи інших положень при розкритті змісту відповідної проблеми;
- вільно оперують фактологічною джерельною базою, хронологією, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні даного курсу;
- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури виступали на заняттях;

Оцінка „добре” („4”, „B”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 80-89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти процеси розвитку новітніх технологій;
- продемонструвавши знання фактичного матеріалу, орієнтуються в історичних датах, частково володіють відповідною науковою термінологією;

Оцінка „задовільно” („4”, „C”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 70-79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти процеси розвитку та застосування новітніх технологій;
- продемонструвавши знання фактичного матеріалу, орієнтуються в історичних датах, частково володіють відповідною науковою термінологією;

Оцінка „задовільно” („3”, „D”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій;

- обмежилися опосередкованим вивченням історичних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи.

Оцінка „задовільно” („3”, „E”) виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій;
- обмежилися опосередкованим вивченням історичних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи.

Оцінка „незадовільно” („2”, „FX”) з можливістю повторного складання виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 35-49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину лекційних занять, і бажання до самостійної роботи,
- не опрацювали рекомендованої літератури у зв'язку з цим не орієнтуються в історичних процесах .

Оцінка „незадовільна” („2”, „F”) р з обов'язковим повторним курсом виставляється студентам, які набрали загальну суму балів 1-34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували лекційних занять,
- пасивно поводити себе на заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в історичних процесах,
- не бажали відповідати на поставленні питання під час проведення бліц-опитувань.

Фактично не засвоїли програму курсу.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	Відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
Задовільно	D (60-69)	Задовільно
	E (50-59)	Достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Виявіть особливості усної історії як галузі історичного знання.
2. Визначте предмет і завдання Усної історії.
3. Проаналізуйте основні методологічні підходи до вивчення усної історії.
4. З'ясуйте методи усно історичних досліджень.
5. Виявіть особливість усної історії як дослідницької ділянки у світовій науці: становлення та стан.
6. Охарактеризуйте теоретико – методологічний дискурс усноісторичних досліджень у просторі конструювання минулого.
7. Постежте процес становлення та інституціоналізації усної історії в Україні.
8. Виявіть проблеми та юридично-правові аспекти практики усної історії.
9. Покажіть кореляцію політики пам'яті у дзеркалі усноісторичної розповіді.
10. Охарактеризуйте питання розвитку усноісторичної освіти в Україні.
11. Визначте суть методики інтерв'ювання.
12. Охарактеризуйте види і типи інтерв'ю.
13. Охарактеризуйте процес підготовки до усно історичного дослідження на етапі вибору і пошуку респондентів.
14. В чому полягає технічна підготовка до інтерв'ю?
15. Якою має бути супровідна документація під час збору усно історичних матеріалів?
16. Охарактеризуйте основні етапи та вимоги до документування і архівування (збереження і удоступнення) спогадів.
17. Виявіть особливості у підходах до формування питальника / програми інтерв'ю.
18. Що таке «Ситуація інтерв'ю»? які виходи із складних обставин?
19. Охарактеризуйте класифікацію наративних запитань
20. Яким має бути транскрипт інтерв'ю? його особливості.
21. Охарактеризуйте нотаційні системи: для чого і як використовувати.
22. Виявіть, у чому полягає особливість аналізу та способів репрезентації матеріалів усної історії.
23. Проаналізуйте методики роботи з пост-пам'яттю
24. Охарактеризуйте прийоми і заходи, які допомагають «не нашкодити» в усно історичних дослідженнях
25. З'ясуйте, в чому полягає проблема колективної травми під час збору усно історичних матеріалів.
26. Виявіть, як корелюється політика пам'яті та особиста історія під час усноісторичних досліджень.
27. Як працювати із усно історичними матеріалами по слідах больових спогадів?
28. В чому полягає проблема «проговорення болю» в усно історичних дослідженнях?
29. Виявіть способи навчання спогадами.
30. Охарактеризуйте усну історію як освітній інструмент.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Боднар Г. Усна історія революції, війни і волонтерства в Україні: як працювати з незавершеним минулим. Режим доступу: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?portfolioitemid=830>

Віра, Надія, Любов: Спогади жінок / під ред. Марії Паньків. Т. 1. Варшава: Український Архів, 2001. 426 с.

Віра, Надія, Любов: Спогади жінок / під ред. Марії Паньків. Т. 2. Варшава: Український Архів, 2005. 360 с.

Грінченко Г. Усна історія: теорія, метод, джерело // Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упоряд., ред., вступ. Ст. Г. Г. Грінченко. Х.: Видавничий Дім «Райдер», 2004. С. 10–32.

Грінченко Г. Конструирование идентичности и модели самопрезентации в устных историях украинских остарбайтеров // Перекрестки: Журнал исследований восточноевропейского пограничья. 2011. № 3-4. С. 274-290

Грінченко Г. Усні свідчення колишніх остарбайтерів: спроба аналізу// Україна модерна: міжнародний інтелектуальний часопис. 2007. №11. С. 111-126.

Грінченко Г. Г. Усна історія: Методичні рекомендації з організації дослідження: Для студентів і аспірантів. Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2007. 28 с. Режим доступу: https://oralhistory.com.ua/wp-content/uploads/2022/01/grinchenko_metod.pdf

Грінченко Г. Усна історія незавершеної війни це насамперед питання етики й методології. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/10/18/usna-istoriya-nezavershenoyi-vijny-cze-nasampered-pytannya-etyky-j-metodologiyi-gelinada-grinchenko/>

Грінченко Г. Forced Labour in Nazi Germany in the Interviews of the Former Child Ostarbeiters // Reclaiming the Personal: Oral History in Post-Socialist Europe. Edited by Natalia Khanenko-Friesen, Gelinada Grinchenko. Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press, 2015. PP. 176-204.

Жива історія – метод усної історії в школі // https://www.ustnayaistoriya.info/wp-content/uploads/2015/08/oral-history_brochure_ukraine_book-web_21x21cm-1.pdf

Нолл В. Трансформація громадянського суспільства. Усна історія української селянської культури 1920–30 років. К.: Центр досліджень усної історії та культури РОДОВІД, 1999. 559 с.

Карут К. Почути травму. Розмови з провідними спеціалістами з теорії та лікування катастрофічних досвідів. К., 2017. 496 с.

Кісь О. Усна жіноча історія як феміністський проект: західні теорії, пострадянські контексти, українські практики. Режим доступу: <https://nz.lviv.ua/archiv/2015-6/15.pdf>

Кісь О. Відновлюючи власну пам'ять: проект «Україна ХХ століття у пам'яті жінок». Україна Модерна. Т. 11, 2006. С. 266-270.

Кісь О. Гендерні аспекти практики усноісторичних досліджень: особливості жіночого досвіду, пам'яті і на рації. «Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії крізь призму автобіографічної розповіді»: Матеріали Міжнар. наук. конф., [м.Львів] 25-26 вересня 2014 р. / [Упорядники: О.Р.Кісь, Г.Г.Грінченко, Т.Пастушенко]. Львів: ІН НАН України, 2014. С. 11-41.

Кісь О. Історія України у дзеркалі жіночих долі. Рецензія на книгу [Незвичайні долі звичайних жінок. Усна історія ХХ століття / Гол. Упорядник Іроїда Винницька. Львів: Видавництво Львівської Політехніки, 2013. 836 с.]. Народознавчі Зошити. №2. 2014. С. 422-425.

Кісь О. Навчаючи спогадами: жіноча історія у освітньому процесі. Рецензія на [Petö, Andrea and Berteke Waaldijk (eds.) Teaching with Memories: European Women's Histories in International and Interdisciplinary Classrooms. Galway: Women's Studies Center, National University of Ireland, 2006. 207 p.]. Схід-Захід. Історико-культурологічний збірник. Вип. 11-12. Спеціальне видання: Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях. За ред. В.Кравченка та Г.Грінченко. Х., 2008. С. 385-390.

Кісь О. Проблема профанації жіночої історії в Україні. Рецензія на книгу [Богдан Савка. «А смерть їх безсмертям зустріла»: Нариси, спогади, документи про участь жіноцтва (...) в національно-визвольній боротьбі ОУН-УПА 40-х – поч. 50-х р. ХХ ст. Тернопіль: Джура, 2003. 332 с.]. Народознавчі зошити. 2007, № 5-6. С. 711-714.

Кісь О. Усна історія: теоретичні засади та методика автобіографічного дослідження. Наукові записки з української історії. Зб. Наук. ст. Вип. 19. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди. Тернопіль: Астон, 2007. С. 431-439

Кісь Оксана. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології. УІЖ. 2012. № 2. С- 159-172.

Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади // https://uamoderna.com/images/archiv/11/2_UM_11_Vstup_Kis.pdf

Методичні рекомендації для збору матеріалів «усної історії» у свідків та учасників Другої світової війни / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: europsyhistori.wordpress.com/2011/09/06

Незвичайні долі звичайних жінок. Усна історія ХХ століття / Гол. Упорядник Іроїда Винницька. [Бібліотека «України Модерної», серія «Щоденники, спогади, інтерв'ю», число 1. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 836 с.

Нагайко Т. Ю., Іваненко А. О. Методичні рекомендації з організації та проведення наукових досліджень з питань вивчення історичного минулого сільських населених пунктів засобами усної історії (для студентів історичних факультетів). Переяслав-Хмельницький, 2005. 43 с.

Огієнко В.І. Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод. URL: <https://old.uinp.gov.ua/publication/ogienko-vi-kulturna-travma-u-suchasni-zarubizhnii-istoriografii-kontsept-ta-metod>

Паниотто В. И., Максименко В. С. Количественные методы в социологических исследованиях. К.: Наукова думка, 1982. 272 с.

Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні. Історія України. 17-18 (657-658). Травень. 2010.

«Прошу вас мене не забувати»: усні історії українських остарбайтерів / гол. Ред. Г. Грінченко; упоряд. І. Ястреб, Т. Пастушенко та ін. Х.: Право, 2009. 208 с.

Скокова Л. Біографічні дослідження в соціології: традиція і сучасний досвід. К.: ІС НАНУ, 2004. 204 с.

Скорейко Г. Втрачене сусідство: Буковинське єврейство очима християнського населення міжвоєнного періоду (матеріали усних оповідей). Вісник Центру буковинознавства. Збірник наукових праць науково-дослідного Центру Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці: Технодрук, 2019. Т. 1. С. 179-196.

Скубицька Ю. Як працювати з усною історією: поради дослідникам. Режим доступу: <https://warchildhood.org/ua/2023/06/22/%D1%8F%D0%BA-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D1%83%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%94%D1%8E-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B4/>

Суковата В. Гендерна ідентичність і конструювання пам'яті кризових моментів історії: жіночі стратегії виживання. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009, № 2. С. 67-95

Суковатая Виктория. Устные истории, гендерная память и женские стратегии выживания в эпоху сталинизма. 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2010, № 2. С. 331-378.

Усна жіноча історія. Повернення / За ред. Галини Дацюк. Київ: Жіночий Центр «Спадщина», 2003. 273 с.

Сурева Н. Правила видання джерел з усної історії (проект). Запоріжжя, 2005. 24 с.

Український голокост 1932–1933: Свідчення тих, хто вижив. Том I / Упоряд. О. Ю. Мицик. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2003. 296 с.

Український голокост 1932–1933: Свідчення тих, хто вижив. Том II / Упоряд. О. Ю. Мицик. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 443 с.

Український голокост 1932–1933: Свідчення тих, хто вижив. Том III / Упоряд. О. Ю. Мицик. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 432 с.

Томпсон П. Голос прошлого. Устная история/ Пер. с англ. М.: Издательство «Весь Мир», 2003. 368 с.

Рутар Х. Усноісторичний проект: досвід в(и)ключення жіночих голосів. 13 травня 2020. Режим доступу: <https://ua.boell.org/uk/2020/05/13/usnoistorichniy-proekt-dosvid-viklyuchennya-zhinochikh-golosiv>

У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. Зб. Наук. ст. / За ред. Г. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. Харків : Видавництво, 2010. 248 с.

Усна жіноча історія. Повернення: Історіографія сільських жінок в контексті суспільно-історичних факторів радянського і перехідного періодів. К.: ЖЦ «Спадщина», 2003. 292 с.

Ханенко-Фрізен Н. У пошуках суб'єкта: Усна історія у плюральному світі. Режим доступу: http://oralhistory.com.ua/assets/images/img_publication/u_poshukah/01_N_Khanenko-Friesen.pdf

Ханенко-Фрізен Н. У пошуках інших суб'єктів історії: усна історія деколективізації в Україні у 1990-х. Україна модерна. 2016. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Khanenko-Friesen_Natalia/U_poshukah_novoho_subiekta_istorii_proekt_Usna_istoriia_dekolektivizatsii_v_Ukraini_1990-kh_rr/

Ханенко-Фрізен Н. Про усні свідчення та продукування значень: українсько-канадські дослідницькі практики. Режим доступу: <https://chtyvo.org.ua/authors/Khanenko->

[Friesen Natalia/Pro usni svidchennia ta produkuvannia znachen ukrainsko-kanadski doslidnytski praktyky/](#)

Шваліна Й. Мовчання говорить. К. 2016. 303 с.

Natalia Khanenko-Friesen. In Search of History's Other Agents: Oral History of Decollectivization in Ukraine in the 1990s // Reclaiming the Personal: Oral History in Post-Socialist Europe. Edited by Natalia Khanenko-Friesen, Gelinada Grinchenko. – Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press, 2015. PP. 176-204.

Beyond Women's Words Feminisms and the Practices of Oral History in the Twenty-First Century Edited By Katrina Srigley, Stacey Zembrzycki, Franca Iacovetta. Copyright, 2018.

Plato, Alexander von. Erfahrungsgeschichte Von der Etablierung der Oral History//Biographische Methoden in den Humanwissenschaften 25 /Hrsg. Von G. Jüttemann und H. Tomae. Weinheim, 1998. S. 60–74.

Rosenthal, Gabriele. Biographical method – biographical research//Seale Clive, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium, and David Silverman (eds.). Qualitative Research Practice. London: SAGE Publications, 2004. P. 48–64.

Rosenthal, Gabriele. The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling //Qualitative Inquiry. 2003. Volume 9. № 6. P. 915–933.

Schütze F. Biographie Forschung und narratives Interview//Neue Praxis. Jahrgang 13/1983. Heft. 3. S. 283–293.

The oral history reader/Ed. By Robert Perks and Alistair Thomson. London and New York: Routledge, 2002. 479 p.

Warren A. Oral History and Migrant Wage Labor: Sources of Narrative Distortion//Oral History Review. Summer/Fall 2001. Vol. 28. Issue 2. P. 1–20.

Wierling D. Oral History/Aufriß der Historischen Wissenschaften. Band 7: Neue Themen und Methoden der Geschichtswissenschaft. Stuttgart, 2003. S. 81–152

Інформаційні ресурси

2. Муравицька Г. Інформація як стратегічний ресурс організації науково-дослідного процесу // http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk15/fail/Muravytska.pdf
3. Про інформацію : Закон України № 2658-ХІІ від 02.10.1992 р. із змін. // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. 1992. № 48. Ст. 650. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

4. Про науково-технічну інформацію : Закон України № 3322-ХІІ від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. 1993. № 33. Ст. 345. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
5. Фонди бібліотек: університетської, факультетської, обласної
6. Форум усної історії України. Режим доступу: <https://tsdahou.archives.gov.ua/2023/10/11/forum-usnoyi-istoriyi-ukrayiny/>
7. Верховна Рада України. Бібліотечно-бібліографічні ресурси. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/excursion/kozaztvo.html>
7. Енциклопедія історії України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
8. Україна модерна // <https://uamoderna.com/arkhiv>
9. Український інститут національної пам'яті <https://old.uinp.gov.ua/>
10. Українська асоціація усної історії: <http://oralhistory.com.ua/>
11. International Oral History Association / Міжнародна асоціація усної історії: <https://www.ioha.org/>

ДОДАТКИ

Практичні поради від науковців щодо підготовки та проведення інтерв'ю.

Гелінада Грінченко,

історикиня, докторка історичних наук, професорка кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Головна редакторка часопису «Україна Модерна»

Сучасне розуміння усної історії включає три основні компоненти:

- процес без посередньої передачі й запису (за допомогою аудіо- чи відеотехніки) спогадів, оповідань чи автобіографічних нарацій,
- отримані в результаті цього процесу новостворені історичні джерела,
- їх подальший, насамперед реконструктивний чи наративний (текстуальний) аналіз.

Однією з головних специфічних рис усно-історичних джерел є їхнє конструювання, створення в процесі інтерсуб'єктивної взаємодії дослідника й оповідача, тому великого значення набуває ретельна, продумана й логічно побудована підготовка до інтерв'ю.

Обґрунтування дослідження.

Рішення щодо залучення інтерв'ю-спогадів як історичного джерела має бути обґрунтованим з точки зору:

- відповідності цілям і завданням дослідження та
- необхідності пошуку за їх допомогою додаткових відомостей чи перспектив вивчення процесу, явища чи окремої історичної події

Для цього на даному етапі бажано чітко з'ясувати, яка саме проблема має бути вирішена за допомогою усно-історичного джерела.

Це може бути:

- реконструкція, відтворення ситуації, середовища, історичного контексту або їх окремих елементів, вивчення динаміки формування й змін тих чи інших структур, інститутів і організацій на підставі оповідей про індивідуальний щоденний «рутинний» досвід і практику інформантів.
- залучення інтерв'ю-спогадів може бути спрямованим на вивчення як індивідуального, так і колективного досвіду «проживання» певних історичних подій на основі дослідження міжособистісних

взаємозв'язків, індивідуальних життєвих прагнень та моделей їхньої реалізації в історичній перспективі.

- інші пізнавальні можливості пропонують інтерв'ю, спрямовані на вивчення історичної пам'яті як «складного соціокультурного феномену, пов'язаного з осмисленням історичних подій та історичного досвіду (реального та/або уявного), і водночас як продукту маніпуляції масовою свідомістю з політичною метою»

Тоді усні історії учасників безпосередніх історичних подій можуть залучатися до дослідження переплетінь репрезентацій особистого досвіду та його осмислення з системою символів, знаків, міфів і обмежень, що сформували колективне уявлення про подію, яка вивчається, та відображають певну спільність культурно- історичного досвіду в даному соціумі.

Вибір респондентів

Крім очевидної відповідності загальній концепції дослідження, вибір респондентів обумовлюється питаннями, які дослідник вирішує висвітлити/пояснити/проаналізувати за допомогою усно-історичних свідчень:

- Якщо таким питанням є відтворення чи реконструкція певної ситуації чи конкретної події, а також вивчення досвіду їх «переживання», тоді вибір респондентів диктується наявністю безпосередніх свідків цих явищ чи подій. Цих свідків дослідник визначає генеральною сукупністю «мнемонічного співтовариства» й описує її за допомогою певного набору характеристик.
- У тому випадку, коли дослідницький інтерес спрямований на вивчення історичної пам'яті, її структур, конструкцій, каналів трансляції, співвіднесення офіційного дискурсу й особистісного досвіду, характерними ознаками генеральної сукупної групи можуть стати й інші, більш широкі показники.

Важливо! За будь-яких дослідницьких завдань, які обумовили необхідність використання усно-історичного свідчення, неминуче виникає проблема узагальнення результатів дослідження, а саме: співвіднесення індивідуального досвіду людини й історичного процесу в його найширшому розумінні.

Всіх потенційних свідків чи носіїв історичної пам'яті опитати неможливо, тому перед тим, як перейти до вирішення питання пошуку респондентів, необхідно визначити вибірккову сукупність респондентів з метою подальшого обґрунтування висновків щодо перенесення результатів аналізу певного масиву інтерв'ю на рівень загальних історичних процесів, іншими словами довести репрезентативність запланованих до запису усних історій.

Пошук респондентів

Методи пошуку респондентів:

- приватний,
- інституційний
- архівно-документальний.

Пізнавальні можливості запропонує подальший аналіз та інтерпретація усно-історичних нарацій: 1) «типових представників» означеної для дослідження сукупності респондентів, 2) «маргіналів» цієї групи, 3) представників «екстремального типу» та 4) «видатних особистостей» .

Основний показник достатності інформантів – повторення інформації, на пошук якої спрямоване інтерв'ювання.

Вибір типу інтерв'ю

Вибір типу інтерв'ю чи їх комбінація залежать як від мети й завдань дослідження, так і від проблем, що мають бути вирішеними шляхом залучення усно-історичних джерел. У залежності від кількості осіб, що інтерв'юються одночасно, вирізняють: одноосібне й групове інтерв'ю, останнє, в свою чергу, може бути дискусією фокус-групи (focus group discussions) й інтерв'ю спільноти (community interview).

За тематичною спрямованістю й інформаційним потенціалом інтерв'ю поділяються на біографічні (individual life story), проблемні (single-issue interview), генеалогічні (family-tree interview), щоденникові (diary interviewing). Найбільш поширеними й інформаційно насиченими прийнято вважати:

- 1) біографічне інтерв'ю, яке також має назву «історії життя» чи «розповіді про життя» і є орієнтованим на вивчення суб'єктивного, особистісного сприйняття минулого в межах цілісного біографічного досвіду,
- 2) проблемне (тематичне, сфокусоване) інтерв'ю, спрямоване на вивчення «переживання» людиною окремої історичної події, ситуації чи явища.

Юлія Скубицька – історикиня,

дослідниця у Принстонському університеті та директорка Музею воєнного дитинства у 2020-2022 роках. Юлія здобула ступінь PhD з історії у Пенсильванському університеті, США, досліджуючи пізньорадянське суспільство.

Етап підготовки.

1. Дізнайтеся якомога більше про події, які збираєтеся вивчати.

2. Підготуйте або добре ознайомтеся (якщо у проєкті є підготовлений) з опитувальником.
3. Зустріньтеся з респондентом, поспілкуйтеся на недотичні до інтерв'ю теми, встановіть довірливі стосунки.
4. Оберіть місце проведення. Це повинно бути місце, де обом учасникам інтерв'ю має бути комфортно.
5. Розкажіть респонденту про проєкт, для якого ви збираєте свідчення.
6. Чітко поясніть учаснику/учасниці інтерв'ю його/її права і те, що для вас важливо, щоб людина цими правами користувалася.
7. Рекомендуємо мати перед собою записаний вступ до інтерв'ю. Особливо, коли ви проводите перші інтерв'ю, аби бути впевненими, що ви озвучили все необхідне.
8. Якщо інтерв'ю на складну тему, запропонуйте поговорити про питання, окреслити кордони того, про що можна, а про що не варто запитувати.
9. Розкажіть про можливі емоції, які людина може переживати під час розмови (для травма-інформованих інтерв'ю).
10. Пропишіть для себе, що ви очікуєте почути.
11. Обговоріть використання реального чи вигаданого імені.
12. Обговоріть з респондентом архівування та використання матеріалів. Важливо обговорити це саме перед початком запису, адже якщо ваша мета, наприклад, наприкінці мати відео, а респондент не погоджується на публікацію, ви можете лише витратити час обох.
13. Перевірте роботу техніки: заряд батареї, якість звуку чи відео, тощо.

Ситуація інтерв'ю

- Зазвичай інтерв'ю проводиться в два етапи: довільна розповідь про себе й структуроване інтерв'ю на основі неї. Якщо це неможливо, розпочніть з загальних запитань: розкажіть про себе, звідки ви, тощо. Це дозволяє людині налаштуватися на розповідь, розслабитися і створює простір для проявлення “Я”.
- Ставте додаткові запитання. Це частина стандартної техніки, яка дозволяє “іти за оповідачем”, зрозуміти його/її логіку.
- Уникайте закритих питань
- Будуйте інтерв'ю так, щоб людина мала можливість розповідати про значення, які саме вона надає своєму життю і подіям в ньому. Інакше ми можемо ніколи не дізнатися правдиве значення для інтерв'юї.
- Будьте дуже обережними з конфронтаційними запитаннями. Вони руйнують довіру. Конфронтаційні запитання можуть використовуватися журналістами, але не усними істориками.
- Якщо тема чи людина викликають у вас сильні емоції, можливо, варто утриматися від інтерв'ю.

- Краще брати інтерв'ю в однієї людини за раз. Декілька інтерв'юї одночасно можуть розфокусовувати взаємодію.

Ситуація після інтерв'ю

- Одразу після інтерв'ю запишіть свої враження та спостереження. Це можуть бути елементи невербальної комунікації, які ви помітили. Саме вони пізніше гратимуть роль у розумінні того, що відбулося.
- Підпишіть реліз або інформовану згоду. Це документ, у якому ви отримуєте згоду на використання отриманої інформації. Етично підписувати такий документ після інтерв'ю, коли людина знає, що саме вона розповіла.
- Залиште свої контактні дані. Окрім збереження зв'язку, це також надасть людині можливість вийти з проєкту, якщо вона забажає.
- Якщо це невеликий проєкт, варто підтримувати контакт з учасниками. Коли ви організуєте виставку, запросіть їх, влаштуйте особливу подію. Це наш внесок у добробут людей. Особливо музеї мають такі можливості. Наприклад, Музей воєнного дитинства запрошував тих, хто поділився своїми історіями, на свою першу виставку у Києві у 2021 році.

Що не можна робити в усній історії:

- Перекручувати, змінювати текст.
- Подавати компіляцію як нередагований текст. Якщо відбуваються зміни в тексті, має бути прозоре пояснення.
- Порушувати принцип безпеки учасника/-иці інтерв'ю.
- Тиснути на учасника/-ицю під час інтерв'ю.
- Маніпулювати учасником/-цею. Наприклад, кажучи, що це дуже важлива тема й потрібно всім про неї розповісти.
- Платити за участь в інтерв'ю. Це має бути вільний обмін. Як тільки починається винагорода, ми вже не маємо справи з вільною згодою.
- Примушувати когось до участі в проєкті.

Етика усної історії

- Коли ви виступаєте інтерв'юером/-кою, пам'ятайте, що респонденти заслуговують на повагу, навіть, якщо ви не погоджуєтесь з ними чи їхні вчинки є вам незрозумілими.
- Будьте зацікавленими в людині, в якій ви берете інтерв'ю. Пам'ятайте, що історія — не про вас, а про респондента.
- Представляйте свідчення з повагою і достоїнством, коли комунікуєте їх з іншими.
- Дотримуйтеся прозорості комунікації. Опубліковані результати досліджень можуть вплинути на чиєсь життя. Тому, якщо ви не знаєте, як краще вчинити, аби не зашкодити учасникам, зверніться до них і уточніть, як їм буде найкраще. Наприклад, чи можна використовувати справжнє ім'я.
- Подумайте, що ви можете дати людині, або громаді, з якою працюєте.

Архівування та безпека даних

- Питання архівування важливо вирішити до того, як ви почнете записувати історії. Все, що потрапляє в цифровий простір, повинно мати хороший захист. Особливо непросто знайти достатньо захищеного простору для збереження відеозаписів. Тому, наприклад, усні історики США не заохочують записувати відео під час інтерв'ю.
- В публічний простір інтерв'ю або його фрагменти в оригінальному записі можуть потрапляти виключно зі згоди респондента, що закріплюється у письмовому документі згоди. Іноді також прописують обсяг цитованого тексту, що буде використано.
- Дослідники зобов'язані забезпечити максимальний захист персональних даних. Особливо під час війни. Найпростіші способи – це зберігати на сервері, що не підключений до Інтернету, кодувати й використовувати анонімізацію. Однак, також продумайте план евакуації в разі потреби.

- Найкраще – перед початком роботи збору історій – обговорити питання архівування з експертами з кібербезпеки.
- Будьте обережними й пам'ятайте, що ви працюєте з живими людьми. Ваші дії можуть суттєво вплинути на їхнє життя.

Як готувати питальник.

Усні історики досить гнучко підходять до підготовки опитувальника. Наприклад, для соціологів, наявність опитувальника є обов'язковою, для усних істориків не завжди. Однак, ми рекомендуємо завжди його мати. Не обов'язково точно слідувати запитанням, але краще мати таку підказку для розуміння, що і як краще запитати.

Перед створенням опитувальника, ви, як дослідники, повинні розуміти мету інтерв'ю, що ви хочете дізнатися. Пам'ятайте про розрізнення того, що ви хочете дізнатися і які запитання варто для цього поставити. Наприклад, якщо ви хочете дізнатися про стосунки з рідними, то, якщо ви напяму задасте це питання, то отримаєте набагато менше відповідей, ніж якщо обиратимете дотичні запитання, що можуть це окреслити. Потім можна поставити це запитання напяму.

Види питань і техніки їх використання

Правильно поставлені запитання дозволяють отримати повну інформацію про людину. За допомогою питань ми активізуємо співрозмовника. Питання відіграють величезну роль у комунікаціях, за допомогою питань можна як багато чого для себе прояснити, але так багато і запитати. Уміння коректно поставити запитання – мистецтво. Відомо, що правильно поставлене запитання – це вже половина відповіді.

Питання може дати поживу для роздумів і висновків. Точно відповівши на конкретне питання, можна здобути повагу слухачів, зміцнити їхню впевненість в тому, що вони мають справу з компетентною людиною. З іншого боку, доречне питання до співрозмовника може проілюструвати, що його гучні заяви не зовсім стикуються з тим, що він представив в якості відповіді.

Питання можуть надати потрібну, необхідну інформацію, прояснити проблемну ситуацію, точно вказати, за яким сценарієм важливо спрямувати розмову.

Важливо!

1. Питання – це реальність тактики ділового спілкування. Слід пам'ятати, що за допомогою питань можна посилити тиск,

переакцентувала спірне положення, ненавмисно нав'язати респонденту свої способи і методи ведення розмови.

2. Питання – особливий вид логічних понять, які є завуальованими вимогами. Вони застосовуються для з'ясування обставин, уточнення інформації, вирішення проблемної ситуації. Логічна природа питання така, що на відміну від стверджувальних пропозицій, які кваліфікуються з погляду істинності і хибності, питання такій кваліфікації не підлягають.

3. На відміну від суджень і висловлювань, які перевіряються (верифікуються і фальсифікуються) стандартним чином, питання неможливо оцінювати явним чином як істинні або хибні. Однак це не означає, що питання не можуть бути коректними і некоректними, доречними і недоречними, осмисленими і безглуздими, предметними і безпредметними, які вимагають відповіді і риторичними. Крім того, питання можуть бути казуїстичними, вивертами і аргументами в суперечці, жартівливими, питаннями-завданнями.

Види питань:

1. *Вермонтське* (походить від американського міста Вермонт, жителі якого, на зразок знаменитих габровців, що демонструють непідробний гумор, вміють дуже самотньо ставити запитання і відповідати на них).

Приклад – притча: «Прийшов Іван до свого сусіда Василя і питає його:

- Слухай, твоя корова хворіла минулого літа?

- Хворіла, - відповідає Василь.

- А чим ти її лікував?

- Прілою соломою і патокою, - була відповідь.

- Дякую, - сказав Іван і пішов геть. Через тиждень він знову навідався до Василя.

- Слухай, а моя корова після того, як я її годував по твоєму рецепту, здохла.

- Моя теж, - незворушно сказав Василь.

- А чого ж ти мені не сказав? – спитав Іван.

- А ти не питав ...»

2. *Уточнюючі*, спрямовані на з'ясування істинності чи хибності інформації та вимагають відповіді «так» або «ні». Їх також називають закритими.

3. *Відкриті*, або *доповнюючі*, починаються з питальних слів: «хто», «що», «де», «коли», «як», «чому». Вони допомагають отримати розгорнуті відповіді і нові знання щодо подій, явищ, предметів.

4. *Прості* питання не можуть бути розчленовані на простіші висловлювання. Складні питання включають два і більше простих питання.

5. *Коректні* питання ґрунтуються на істинних судженнях. *Некоректні* запитання ґрунтуються на помилкових або невизначених судженнях.

6. *Нейтральні* питання не містять емоційного забарвлення і ніяк не впливають на особистість співрозмовника.

7. *Доброзичливі* питання підкреслюють прихильність мовця до співрозмовника.

8. *Провокаційні* питання негативно забарвлені і містять приховане або явне підбурювання до невірних дій співрозмовника.

Під час інтерв'ю можна використовувати додаткові питання.

Але слід пам'ятати, для чого вони слугують:

- прояснити інтереси співрозмовника;
- направити його увагу на потрібні і важливі для вас деталі розмови;
- дізнатися заперечення партнера;
- повернути ініціативу в розмові;
- повідомити співрозмовнику свою точку зору;
- вміло зруйнувати впевненість партнера в чому-небудь;
- побудувати відносини справжнього партнерства зі співрозмовником;

Метод питань під час інтерв'ю дає наступні переваги:

- допомагає уникнути суперечок і зайвої балакучості;
- дозволяє допомогти співрозмовнику зрозуміти, чого ж він хоче. Тоді ви зможете допомогти йому вирішити, як домогтися цього;
- допомагає співрозмовнику викристалізувати думку. І привнесена ззовні ідея стає його власною;
- допомагає виявити слабе місце при формулюванні думок;
- викликає в іншій людині почуття власної гідності. Коли ви покажете, що поважаєте його точку зору, то він, напевно, стане поважати вашу.

Техніка постановки питань

8. Відкриті питання.

Вони починаються зі слів: що, як, який, скільки, чому – і передбачають отримання розгорнутої відповіді.

Замість відкритих питань можна використовувати фрази типу:

- Будь ласка, розкажіть детальніше ...
- Я не зовсім зрозумів, не могли б ви пояснити?
- Уточніть, будь ласка, деталі.
- Будь ласка уточніть...
- Не могли б ви дати мені деяке уявлення про ...

Відкриті питання доцільно застосовувати:

- для початку розмови;
- для переходу до наступних етапів Інтерв'ю;
- якщо ви хочете спонукати співрозмовника до роздумів та оцінок;
- якщо ви хочете з'ясувати його інтереси і позиції.

9. Альтернативні питання.

Вони надають можливість вибору і припускають швидке рішення. Ви нічого не нав'язуєте. Ви просто пропонуєте вибір між тим, що вам потрібно, і тим, що потрібно вам.

Наприклад:

- Ви готові зустрітися для продовження розмови у середу?
- Ми підпишемо згоду на використання матеріалів нашої розмови зараз. Чи після того, як завершимо її?
- Ви хотіли б почати роботу над проектом зараз. Чи після відпустки?

Альтернативні питання використовують:

- при узгодженні плану інтерв'ю або його подальшого розвитку;
- при підведенні проміжних підсумків;
- для того щоб спонукати респондента до остаточного прийняття рішення.

10. Закриті питання.

На них співрозмовник, як правило, може відповісти тільки односкладовими «так» або «ні».

Наприклад:

- Вам подобалося працювати в молодіжних таборах?
- Ви будете згодні зустрітися з нами ще раз?
- Чи влаштує вас, якщо ...?
- Чи хочете ви, щоб ...?

Закриті питання доцільно задавати:

- якщо ви хочете отримати лише короткий однозначну відповідь;
- маєте справу з виключно неговірким людиною;
- хочете швидко перевірити, чи правильно зрозуміли свого співрозмовника.

4. Дзеркальні питання.

Полягають в повторенні з питальній інтонацією частини щойно сказаного співрозмовником твердження, щоб дати йому можливість побачити його з іншої точки зору. Ці питання дозволяють, не суперечачи співрозмовнику і не спростовуючи його слів, створювати в розмові нові елементи, що міняють сенс. Ви ж не можете постійно запитувати «чому?». Це питання часто викликає захисні реакції, пошуки уявної причинності.

5. Питання для обмірковування.

Їх мета – створити атмосферу взаєморозуміння. Вони змушують співрозмовника розмірковувати й коментувати те, що було сказано.

- Чи вважаєте ви, що ...?

- Чи правильно я зрозумів вашу точку зору, що ...?

6. Питання-навіювання.

Дозволяють без видимого тиску донести потрібні думки до співрозмовника.

- Ви також вважаєте, що ...?

- Ви також дотримуетесь думки, що ...?

7. Контрольні питання.

Їх корисно ставити під час будь розмови, щоб зрозуміти, слухає вас співрозмовник або його думки десь далеко. До того ж питання, задані партнеру, допомагають утримати його увагу.

11. Підтверджують запитання.

Задаються, щоб знайти взаєморозуміння. Якщо співрозмовник три рази погодився з вами, то він автоматично погодиться з вами і в четвертий раз. Якщо ви приїхали на переговори, дуже корисно починати розмову з чогось такого, в чому ви знайдете спільну мову. Наприклад, з погоди. Банальний розмова про погоду допомагає створити атмосферу доброзичливості та взаємної згоди. Тема нейтральна і безпечна, тому й згода з співрозмовником не викликає опору. Якщо ж ви знайшли спільну мову з одного питання, у вас вже зав'язалося взаєморозуміння, і набагато простіше буде досягти розуміння в процесі обговорення подальших проблем. У будь-яку розмову завжди вставляйте підтверджують питання і робіть акцент на тому, що вас об'єднує, а не на тому, що вас розділяє.

- Ви, напевно, теж раді тому, що ...?

- Якщо я не помиляюся, ви вважаєте, що ...

9. Вступні питання.

Добре поставлене питання служить гарним стартом. У співрозмовника виникає стан позитивного чекання, зацікавленість.

10. Заключні питання.

Їх мета – завершити розмову. Краще спочатку задати пару підтверджують питань, променисто при цьому посміхаючись.

Приклади питальників

Питальник для збору серед населення спогадів свідчень людей, які пережили голод в Україні 1946-1947 років.

1. Прізвище, ім'я та по-батькові людей, які пережили голод, чи очевидців, які розповідають про нього.
2. Де (село, район, місто, область) і коли народився очевидець (число, місяць, рік).
3. Назва населеного пункту, де відбувалися події, пов'язані з голодом, про які розповідають свідки, очевидці
4. Де (село, район, місто, область) Вам довелося пережити голод?
5. Чи пам'ятаєте Ви, що був голод 1946-1947 рр.?
6. Як довго він тривав у Вашому населеному пункті?
7. Які на Вашу думку були причини голоду: неврожай, засуха, податки, вилучення продуктів харчування тощо?
8. Якщо відбирали в людей вирощений урожай, то хто це робив: стрибки, представники сільради, представники підпілля ОУН та боївки УПА, просто розбійні банди тощо?
9. Чи мали документи ті, що відбирали зерно?
10. Чи були винагороди від влади за донесення на сусідів про приховання зерна?
11. Як це відбувалося?
12. Чи застосовували до людей покарання: побиття, арешти, висилання і т.п.?
13. Чи мали зброю ті, хто приходив відбирати продукти у людей?
14. Як люди боронилися?
15. Чи можна було приховати якусь частину зерна, продуктів і де?
16. Хто (посада і прізвище) і як шукав заховані продукти? Скільки їх було?
17. Забирали лише продукти харчування чи й інші речі (одяг, рушники, худобу тощо)?
18. Коли у Вашому селі організований колгосп і чи давали їжу тим, хто пішов до колгоспу під час голодомору?
19. Чи дозволяли збирати у колгоспному полі колоски, залишки городини?
20. Хто охороняв колгоспні поля, комори?
21. Чи люди хотіли добровільно йти в колгосп?
22. Де переховували худобу, реманент щоб не забрали їх в колгосп?
23. В який період доби приходили забирати в людей зерно, продукти і скільки разів?
24. Коли почали помирати люди з голоду?
25. Як страждали від голоду діти, особи похилого віку?
26. Що було з малими сиротами, чи ними опікувалася держава?
27. Хто не голодував у селі і чому?
28. Хто зумів вижити і завдяки кому?
29. Чи допомагали люди одне одному, чи ділилися продуктами?
30. Чим харчувалися у голодоморний період і як виживали Ви особисто?
31. Чи був голод у місті?

32. Як виживали в цей період міщани?
33. Чи можна було щось купити чи вимінити їстівного в місті?
34. Скільки людей померло у Вашому населеному пункті?
35. Чи відомі Вам випадки людоїдства у Вашому чи іншому селі?
36. Де і хто хоронив померлих від голоду?
37. Чи платили тим, хто займався похованням померлих від голоду?
38. Чи поминають їх на «Проводи», «Гробки», «Зелені свята»?
39. Чи згадують і поминають померлих від голоду у церкві? До якого патріархату вона відноситься?
40. Чи встановлені в селі хрести, пам'ятники чи пам'ятні знаки померлим від голоду?
41. Чи знає сучасна молодь про голод 1932-1922 рр. та 1946-1947 рр. ? чи розповідаєте Ви про голодомор своїм внукам?
42. Кого Ви вважаєте винним у цій трагедії?

Примітки:

- Опитати людей похилого віку, які самі пам'ятають про голодомор 1946-1947 рр., або знають про це від своїх батьків та родичів.
 - Зробити фото опитуваного та пам'ятного знака загиблим від голоду.
 - Записати розмову оповідача на диктофон і розшифрувати запис
 - Записувати розповідь у формі діалогу із повним збереженням діалекту, лексики, нічого не додавати від себе, не виправляти розмовну мову на літературну.
 - Остаточний варіант оформити у формі розповіді.
 - Бажано робити запис в одному населеному пункті.
 - Для підтвердження чи спростування фактів, про які розповідає свідок, слід опитати ще кількох очевидців.
 - В кінці готового матеріалу необхідно щоб оповідач підписав написаний Вами текст за формою: «З моїх слів записано вірно» і підпис.
 - В самому кінці оформленого тексту вказати дату та : «Матеріали зібрав (Вказати Прізвище та Ім'я)
- Підпис.
Дата.

Питальник

для збору усних свідчень очевидців окупаційного режиму часів Другої світової війни

1. Особисті дані : прізвище (дівоче), ім'я, по батькові, дата місце народження, освіта. Члени родини. Національність. Які мови знаєте?
2. Окупація населеного пункту в роки 2 світової війни (період липень 1941-березень 1944) коли, ким, як?
3. Окупаційні органи влади, які існували на території населеного пункту.
4. Характеристика установ і організацій, які діяли під час окупації (колгоспи, фабрики, заводи, навчальні заклади, культурні установи ЗМУ).

5. Повсякденне життя мешканців населеного пункту під час окупації (стратегія виживання, освіта, одяг, харчування, мова спілкування)?

Як ви потрапили на роботу?

12. Примусова праця під час окупації вас, членів родини (організація, підприємство і так далі)

- Назва, місце знаходження, власник, приблизна схема.
- Методи вербовки на роботу.
- Умови праці (кількість людей, яку продукцію виготовляли, проживання (барак, будинок, скільки людей там розміщувалось, схема, санітарія, медичне забезпечення, харчування, тривалість робочого дня, вихідні))
- Що знаєте про керівництво підприємства? Їх імена, жінки/чоловіки – наглядачі, з яких вони організацій (поліція, СС, каральна служба), їх відношення, ставлення до робітників, охорона, оплата праці, чи надавався одяг, адміністративні та репресивні заходи адміністрації, особливі події.
- В чому полягали ваші обов'язки, робота, яку продукцію конкретно ви виготовляли, ваша кваліфікація. Ваше ставлення до цього.
- Чи існували покарання, у якій формі і за що?
- Чи були ви свідком смертельних випадків, з яких причин вони були? Які надзвичайні події вам запам'ятались?
- Люди, яких національностей працювали на підприємствах? Які були відносини між працівниками?
- Ваше ставлення до інших працівників, страхи, переживання, відрода під час роботи, чи було бажання кинути роботу?
- Робочий день. Опишіть його. Чи можна було щось взяти, обміняти, продати. Явище чорного ринку.
- Чи були випадки бомбардування? Як ви переносили це, чи були місця захисту, схову?
- Чи відомо вам про табори, підприємства на території Чернівецької області, де використовували, примусову працю. Їх різниця із вашим місцем перебування.
- Як ви зустріли кінець війни, звільнення? Яким чином ви потрапили до дому, знайшли роботу?
- Вдома: наявність рідних, ставлення сусідів, влади, родичів.
- Як на ваше подальше життя вплинуло перебування в таборі, примусова праця на підприємстві, коли і з якими почуттями ви згадуєте життя там?
- Чи були ви політично, етнічно, релігійно репресовані? В чому це виявлялось?
- Пам'ятні речі про окупаційний період: фото, документи, книги, одяг, відзнаки.
- Вам, можливо, відомі свідки подій в роки окупації, їх координати.

7. Опис відносин між місцевим населенням та окупаційною владою (адміністративні та репресивні заходи влади, реакція населення (саботаж, опір, виконання, співпраця)).

- Надзвичайні події на території області в роки окупації (бойові дії, репресії, страти, грабунки, депортації, вивіз на примусові роботи в тому числі й до Німеччини, імена цих людей, опис подій, які відбулися з ними)
- Опис наслідків окупації вашого села (міста, району, області) для його жителів.

Питальник для збору усних свідчень періоду радянізації на західних землях України

- **Розкажіть про себе** (бажано, щоб було названо прізвище, ім'я, по-батькові (якщо це не анонімне інтерв'ю), скільки років, звідки родом, місце проживання, освіта та вид діяльності).

(Оповідача/ку можна не обмежувати при представленні, він/вона може розказати все, що він/вона вважає необхідним сказати про себе: про сім'ю, громадську чи політичну діяльність, хобі тощо).

- **Розкажіть, будь ласка, про побачене і пережите Вами в час, коли у край прийшла радянська армія. Як Ви це сприйняли? Як реагувати Ваші рідні?**

Якщо оповідач/ка розгубився/лася і не знає з чого розпочинати, то не поспішайте переходити до запитань. Перефразуйте нарративне запитання і таки спробуйте домогтися розповіді оповідача/чки).

Які це мало наслідки для Вас, Вашої родини?

Хто були перші організатори радянської влади у Вашій місцевості?

Як у вашій місцевості ставилися до радянської влади і до тих, хто її представляв?

Як вони ставилися до людей?

Що, Ви вважаєте, було зроблено корисного, а що зашкодило людям?

Чи знаєте Ви про якийсь спротив радянській владі? Хто були ті люди, що боролися? Яка їх доля?

Розкажіть, будь ласка, про голод.

Друга частина інтерв'ю

Запитання-уточнення, що стосуються таких тематичних блоків:

(Запитання-уточнення задаються у довільній послідовності, згідно насамперед почутого в нарративній частині (тобто спочатку уточнюємо те, про що йшлося в розповіді оповідача/чки). Насамкінець задаються запитання на теми, про які не йшлося в розмові взагалі).

Мотивація участі

- Як Ви дізналися що прийшла нова влада?
- Коли Ви зрозуміли, що щось відбувається, і що це, на Вашу думку було?
- Чому, на Вашу думку, не було масових протестів проти радянської влади?

- Що спонукало Ваших земляків працювати у колгоспній системі?
- Яким було ставлення Ваших рідних, знайомих, друзів до нової влади? Коли Ви зрозуміли, що це назавжди?

Спілкування, побут, в якому перебував/ла оповідач/ка

- Про що люди спілкувалися між собою з приходом радянської влади? Як змінювалися настрої людей?
- Якими були людські стосунки під час тих подій?
- Яким було ставлення нової влади до Вас чи Вашої родини?
- Якими зокрема були, на Вашу думку, гендерні стосунки та ролі? (поясність)
- Якими були побутові умови, в яких Ви перебували під час цих подій (харчування, ночівля, забезпечення одягом, ліками тощо)?

Церква

- Якою була роль Церкви під час подій повоєнного часу?
- Якою була участь священнослужителів у подіях?
- Чи змінилися Ваші погляди на релігію (або ж ставлення до Церкви/церковнослужителів)?

Опозиція

- Чи стикалися Ви з людьми, які не розділяли Вашого ставлення до цих подій? За яких обставин, яке враження справили на Вас ці люди?
- Чи стикалися Ви зі зміною поглядів/позиції учасників чи свідків тих подій? Чим пояснювали ці люди зміну своїх поглядів?
- Чи стикалися Ви з провокаторами під час тих подій? В чому полягали їхні дії? Як Ви їх визначали?

Відомі постаті/громадські активісти/політики

- Чи є Ви членом якоїсь громадської організації/ініціативи або політичної партії? Як змінювалася ця участь до сьогодні?
- Чи стикалися ви з кимось із державних діячів того часу, відомих постатей? Які у вас склалися враження?
- Яким було сприйняття політиків Вами та Вашими колегами/друзями/найближчим колом спілкування? Чому склалося таке ставлення?

Постраждали/загиблі

- Чи були заарештовані/постраждали Ви або Ваші знайомі чи родичі під час подій формування радянської влади? За яких обставин?
- Чи були Ви особисто знайомі з кимось із загиблих? Розкажіть про цю людину (хто, звідки, як познайомилися, чим ця людина займалася під час тих подій, яка загинула, чи заарештована)?
- Якою має бути пам'ять про події встановлення радянської влади і колгоспної системи, про голод і людей, що пережили їх чи загинули?

Наслідки подій

- Чи згадуєте Ви про ті події у своєму найближчому колі спілкування?

Пам'ять про події

- Чи збереглися у Вас матеріали, які нагадують Вам про події радянської?
- Що би Ви хотіли зберегти у пам'яті?

Питальник усних свідчень про свята та святкування в радянський час

1. Розкажіть про себе.
2. Розкажіть, будь ласка, про свята в часи Вашої молодості?
3. Що для Вас та Вашої родини було свято?
4. Чи були у Вашій місцевості особливі традиції святкування?
5. Чи відзначала Ваша родина релігійні свята і який настрій був під час цих свят?
6. Що готували до цих свят, які страви?
7. Які традиції панували під час свят? Що одягали?
8. Чи були проблеми у пошуку продуктів, щоб накрити традиційний стіл?
9. Чи не боялися Ви та Ваша родина відповідальності за відкрите святкування релігійних свят?
10. Розкажіть детальніше як Ви відзначали Різдво та Великдень?
11. Чи організовували державні заклади та партійні структури альтернативні заходи під час святкування Різдва та Великодня?
12. Які радянські свята було прийнято шанувати у Вашій родині?
13. Розкажіть, як Ви відзначали 1 травня, 9 травня, 8 березня, Новий рік.
14. Яке з радянських свят було Ваше улюблене? Чи ви більш схильні були до релігійних свят?
15. Чи переживала Ваша родина труднощі при підготовці до свята?
16. Ці свята були цікавими, тому що був вихідний день, чи Ви справді відчували дух свята?
17. А яке було ставлення до державних свят, ви не відчували ніякий дух свята?
18. Як святкували свята Ваші сусіди?
19. Що у Вашій пам'яті збереглося зі святкування радянських та релігійних свят в часи Вашого дитинства?
20. Але збереглися більше позитивні моменти ніж негативні?
21. Ви перенесли якісь традиції святкування до вашої родини, на ваших дітей?

Приклад транскрибування інтерв'ю

Спогади Марії Степанівни Цуркан про голодомор 1946-1947 рр.

Мене звати Марія Степанівна, по паспорту я пишуся Цуркан, але так всі знають мене як Турецька. Народилася я двадцять п'ятого десятого тисяча дев'ятсот дванадцятого року у Заставні навіть у цій хаті де зара живу. Так сталося що було чотири братте і нікого не лишилося, а чужі лишилися, та так мене серце болит за це. Я дуже добре памнетаю голодомор у сорок шестому. Була, посуха і нічо не вродилося, барабулька такаво вродилася-маленька, курудзи зав'єли не було курудзів, а жито дес трошки було й пшениці, тако брали жели колосу, сушили жорнили і, та це я памнетаю моя сусіда так жорнила, спекла хліб і наїлася того хліба сіла і умерла з того свіжого хліба. Це в сорок і шестім році, так бо в сорок шостім недорід, а в сорок і семім голод. В кого був послідний хліб то забирали, від стації фіри були аж до млина старого, всьо хто шо мав, трошки барабульки, путня барабулі, двадцять кел жита чи чого, хто шо мав то й то забирали. Але тут у нас цего не було шоби приховували зерно, нікого я не знаю шоби приховували, ніхто не приховував, усьо шо капка було-мішок, половина мішка, половину взели, а половину лишили, послідне то лишили. Ади так як у мене на печи стояло два мішечки жита, то оден узели, а оден лишили мені, та й так, але мала трошки запасу ячменю то гідного... ой була біда, але так уже добре стало, це си перемінило. Отак фіра стояла, а ці забирали, а той каже: «ади в неї на печи міх», а та каже(це уполномочені такі були) - « а шо це тебе обходе, шо на печи два міхи, ми берем то шо положено – половину берем, а половину лишаєм жінці» А у кого був мішок то половину мішка лиш брали, а половину лишали. А у мене було два міхи, ще й не два, не мої, покойного Михайлюка батька, той був багатший, але вже нені та й мами не було бо це в сорок і п'єтім році забрали нені із мамов, а в сорок шостім вже голод, а Михайлюк до мене, а я тут жила, приніс до мене два міхи жита, то це не було моє жито, це приховане було, але з того прихованого я не хотіла казати шо це він сховав тай я сказала шо це моє, а тай того вони взели, міх взели, а міх лишили. Той уполномочений шо ходив мав наган коло себе, бо ходила жінка й чоловік. Та нікого не прострілили, ніхто си не боронив, шо мали давали спокійно і на фіри, шо було, шо було, ну шо було чи мандибурка чи шо, то ту мандибурку сипали в обороді, а хліб туда на стацію.

Але деколи було шо й ховали як мали сусідів добрих, бо як сусіди доказали шо там той сховав, то вже забирали та ще й людей забирали до того. То і в сорок і п'єтім році отако – Светий вечір, другий Светий вечір, ньеньо лагоди худобі в столоді, а я роблю пироги, бо Светий вечір, а мама ще шос

тамка, а нараз приїхає вісімнадцять енкаведістів і до хати «збирайтеся – ви є арештовані» і було три фірі брали собі всьо шо хотіли: і муки, і там поросятко були зарізали, усьо шо хотіли то брали, і пилку і корито і всьо, всьо, всьо. А дві неділи вони були в Чернівцях, сорок вагонів, так моїх родичів забрали сорок і п'єтого року на вісімнадцятого січне на самий Светий вечір, тай вони уже фіров їхали в Чернівці, а в Чернівцях було сорок вагонів, пак-вагони, сорок вагонів людей, а у вагоні було двадцять і дві – двадцять і п'єть фамілій, так повно набито було. І дві неділи там стояли ті вагони, хто си представ є в того пускали, бо забрали їх через мого брата старшого Івана Степановича, брат був секретарем, взєли його за секретаре ца влада руска, і він так робив місяц, робив другий, та й сказали йому: «виповни нам три точки, волос тобі з голови не спаде – пишися в партію, організує колгосп і кажи хто чим занємавси». Та й так прийшла одна учителька, вже минуло місяць, другий, але він нічо не роби: ні в партію си не пише, ні організує колгосп, нікого не представ'єє хто чим си занємав. Ну тай питают його : «Ну шо ти нам зробив за ці місяці – нічо», «Ну та я бду ще робити» - каже. А прийшла до него одна учителька на роботу вечером і каже: «Цєї ночі тебе арештують». Він прийшов додому, дитина мала рочок, прийшов додому ввечір тай дитину поцілював, обіймив поцілював, а Катріні-жінці(вона вмерла, тут вмерла, хоть забрали її) каже я зараз прийду, і як то йому було виходити з хати і куда йти і ніхто не знає де він си подів. Чи йго вбили на Дністрі, бо Василь сидів десєть років, Митра спалили на Хрещетинськїм мості-три вагони було людей набито і посипали бензіном і запалили і пустили в воду ті тотіво. Це книжки є, я знаю до книжки. А найменший брат з двадцять п'єтого року у Вижници був та й умер, та й отако, отака біда була, яку я біду перєзнала, перевиділа...йой, йой, йой...

Так то продукти збирали уполномочені, був Козак, був Кисилиця – вони повмирили, вони і людей видавали. Але як забирали то їх навіть не було, вони лиш справляли де, а до хати вони не йшли. Був начальник Літовский, тай він прийшов увечір до хати (йому сказали по-плану кїлько й кїлько маєш відати людей) тай каже я би вас замінев, та кого я озму замість вас, сказав у очі шо вас заберут.

Мене саму, я сама в хаті, а з-за рога, з-за хати такого з наганом, такий червоний як кат і я глип у той бік поза хатов, боли шо фіртка була(ну але це всо Богом дано) і поза хату і суда до Коршовскої старої ще і чую, ми всі трісемси, чуєм аж «бах»-пса застрілив і війшов тут на ворота, ну то ж не було таке, були ворітці. Та й війшов Домітрійко Михайлюк, та й той закликав його і каже бери пса закопай, він узєв того пса (а ми си дивимо у вікно) і закопав.

Стайню запалили, худоба погоріла, телица й корова згоріли. І як мені си було дивити як рикают вони і я 48єгод на відв'єзати. Це була одинадцята

година вечера якос у червни, дим дуже йшов, стеля си злапала, падала, а худоба рикала. Не мож було відв'язати худобу, бо був силний дим, отака була біда.

Тим хто йшов до колгоспу перші роки нічо не давали, бо не було за шо, переорали межі, а то си не вродило, та й не було за шо. Та й так хто шо мав з старого та й з того віживали, хто шо мав запаси трошки з того віживали. До тих хто не йшов у колгосп недобре ставилиси, давайте оборати колгосп би не мати з чого жити, як не йшов у колгосп, заставляли йти в колгосп. Мене навіть покладали ланковов – це було вже в сорок і деветім році, ще й заставили писати заяву, бо хто написав заяву до п'едесетого року того май вважали, а хто вже по п'етдесеті році то вже оборати город, казали: «Шо ти собі думала?...то,то,то...». Правда простим людям брати колоски з поля не можна було. Були такі шо не йшли таки в колгосп, але їх не мали права віселяти. А найбільше вони того хто трошки тако як то кажут «за Україну». Найбільше вмирало людей від голоду в сорок і семім, бо в сорок і шестім недорід, а в сорок і семім вже вмирили. Власті ніким си не опікували, так ходили люди, дес.-хтос хліба давали, ніхто си цим не опікував. Не голодували ті шо мали трошки запасу, а за власті чи голодували вони чине я таки не знаю. Багато повмирало, але якос віживали, вітак давали по келі хліба. Помагали люди одне другому, помагали, зділювалиси як могли. Я допустимо..., в сорок і п'етім році в січні забрали неньо з мамов, а в сорок і п'етім році я засіяла бураки, туто Манолійка жила Мартинюк, та й він умер, тифус був дуже в сорок і п'етім році був силний тифу, а я мала шо зварила юшку таку без олію, але мандибурочку то юшку зварила та й понесла їм бо були дві дівчині і два хлопці – четверо їх було. Тай я си набрала там тиф осу і я чую, а мене шос кусає- вуші на мене налізли і я не могла би сама повірити дванадцять день я нічо не їла, таково я лежала на лавці, а коло мене водичка у мисці стояла і я лиш отако губи намочу і не лигаю, я би не вірила шоби дванадцять день нічо не їсти, ну я це пережила. Тогоди Павельчучка до мене доходила покійна і стара Василичучка покійна і нараз я сказала: «Я хочу їсти». Кажу беріт курку рубайте і того бульйончику я взела два рази і пролигнула. «купіт мені булку, хліба купіт мені» і взела раз і також пролигнула і я віжила, якби мені се хтос казав я би не вірила, але я віжила той тифу, а багато людей повмирало. У голод їли всьо, навіть така барабуля була гий зогнила, вона й така біла була і їли ту бараболю, вона перемерзла і такаво і вони їли то-то, люди їли то-то. Мені всьо це дуже дивно як я могла це пережити до таких років. Але ратували одне других як могли. Ади в мене ца комора, тут де стайня, то тут була комора, худоба, карники на свині то було під одним укритєм, то я уночи сиджую в хаті, а дивлюся хтос до брами розмикає, а я у вікно «ду-ду-ду-ду», но а там був сонешник, був ячмінь у паках, тай я ади просила Русаля : «Ходіт озміт соняшник зіб'єм олію бо би не забрали від мене, переховували як могли. Отако

не мали що їсти, бо кури погоріли, худоба погоріла, хату якос уратували як могли. Але був голод то був голод, гозди туто Блищучка сиділа, вона мені дала шафу, аби я їй дала трошки ячменю, у неї було восьмеро дітей: три хлопці і п'ять дівчат і ані борозни поле не було і я дала їй того ячменю і чим могла то дала, аби вони віжили і віжили і ще всі живот і Віктор і Іван і Петро і Штефка, Аня, Оля, Геня і Марія. Вони жорнили той ячмінь та й робили таку кашу та й то тай то.. чим могли одні другим помагали.

А вона дала мені ту шафу, а я дала ту шафу у музей у школу, а то предвічна шафа, є й моя фудиграфія в школі шо брат малював.

Не знаю точно кільки точно людей повмирало, але приблизно так до п'єтдесеть людей з голоду. Раз я по радію чула за цей голодомор за Дністром, каже «я чую так шос пахне, а то тато зимов свою дитину їли», але в нас цего не було, отак пухли дюдид з голоду. Ті шо повмирали, то людид скидалиси на похорон і ховали, скидалиси і ховали, але ніхто нічо не платив бо не було відки платити. Ті шо поховані, то тут на старім цвинтарі поховані, а там дітти б'ють футбол, а так нема памнетників ніяких. Ніхто й не поминає, бо нема роду, всьо віродилоси нема роду.

Той памнетник шо за голодомор, той Чорний хрест, то це я його поклала у деведесеть і першому році, перший він на Буковині, я собі найшла такого напарника шо Штефан Турецкий був на Сибірі і він мені помагав, то мене шість тисіч коштувало і так ми то поклали і шороку там ми панахиду правимо на штирнадцетого червня, бо у червни на Юрківській стації там зігнали людид і фірами у вагони пакували їх, напакували повні вагони і на Чуньківській добавили, а у Лужанах там цілі сім'ї забирали. Одних забирали шо був богач, а одних шо за Україну. Мого брата Василя, шо він із двадцять і третого року засудили на десеть років. Мені сказали хочеш брата свого видіти іди до Чорновец на суд, буде сегодне суд брата, там були три свідки, був Маколінец старий, був Зубчик (він убив свого пана) та й Ганич – були три свідки. А той прокурор каже по руски: «Ти слишиш што еті свідетілі говорят? То ето чепуха, а то шо ти говоріш акцентом українським, то маєш десять лет»

Ще я є з цего роду, бо Штефан уже умер, а той памнетник буде стояти у віках! Хоть тут УПА і не було все рівно дес когос називали бендерівцями, навіть за то шо ти говориш українсков мовою. Навіть мене кликали енкаведісти і питали як я говорю, а я кажу «та як говорю-по руски говорю», а він каже: «А на українським не говориш?», а я йому: «А хоть руский хоть український то тне одно? Ви мене розумієте, а я вас розумію», а ще м так сказала: « У нас є така пословица: таже говори по руски та по людски», а він каже: «Да хороша ти дівка»

Це є на всьо Божа воля, я не знаю як я це всьо пережила.

Пам'ятник поставлений
Турецькою Марією
Степанівною в місті Заставна

Дата запису 20.12.09, місце запису: Чернівецька обл., м.Заставна, записала:
Предол І. С.

Спогади-свідчення жителя с. Корчівці, Глибоцького району, Чернівецької області, Чурюк Миколи Семеновича 30.11.1934 р.н.

Інтерв'юер: Розкажіть будь-ласка про життя і подальшу долю євреїв у 1940-х роках.

Респондент: Я помню, коли був малий, то вони жили добре, тут у селі, бо вони зацікавлені всіма комерціями, комерсанти були, там жили цілими сім'ями, там було їх ну в селі багато. Вони мали свої дома, свої хазяйства, мали от і там жили добре, але коли вже прийшли, коли прийшли в 40-му році руські, там були, тут у нас до не повню дуже багато, вони були зо пару місяців, там потому пішли. Відступили десь туди назад, то прийшли румуни то ті румуни гей відносилися до них паршиво, бо видій з москалями мали якісь стосунки, там за то били їх, арестовували, але не дуже, бо я помню що не довго у нас було, бо я помню що зо пару років їх уже не було, бо котрі повмирали, котрі повиїжали, там не лишилися ні одного, але відносилися до них, вони були самостійні, зацікавлені торгівлю, таким всяким, там люди до них відносилися нормально. Потому, коли прийшли румуни то гий, але мижи людьми було нормально, хтось обіжався на них хто ні, таке було, ніхто їх не обіжав. То що тоді під час війни десь у 41-42рр. то тогди трохи, я знаю, я не дуже добре помню. Помню, що їх арестовували. Потом назад випускали, але щоб сказати, що їх хтось обіжав, то ні, вони були самостійні. Зацікавлені бізнесом, як кажуть, вели свій образ життя. Вони відрізнялися трохи від села, жили мирно, нормально, та як люди. В селі їх було дуже багато родин, а то було до 70 року а потом, у 80-х почали виїжати молоді, старі виїжали. Отак вони перестали у нас жити, но а

більше. Шо я знаю, у нас було тихе село, шо не дуже занімались цим, може десь у містах, а тут в селі, ні навборот вони тримались.

Як кажуть одноосібно, молоді не лишилися, вони виїхали, старі лишались. Поводилися тоді так. То було таке время, таке життя. Якшо находили шось ліпше, то виїжали, якшо ні, то лишались. Помаленьку, вони якос так получіло, шо вони, котрі уїхали то уїхали, котрі лишилися то поумирали. То їхні хозяйства полишались і їх заселяли сільські люди, то вопше так вони ..одивиси, тут у нас близко, у нас у селі, де жив буфетчик, тато цього Петра, то та хата називалася Хаскелова (то був єврей). Потом там через 50 метрів жив Берко оден, тоже жид . За школою прямо коло моста жив Хун, а тудя в тій стороні до лісу, то тудя було більше. Я вже і не помню. Було багато їх. Ті шо в селі торговльов занімались, вони землю не оброблели. Хіба городи, а так шо будеш розказувати. То вже тепер, у 60 роках, зовсім змінилися. Відкрилися такі місця, шо вони могли заніматися торговльою. Більше то в них життя було таке – торговля. Повиїжали, повмирали, а так то, лишилося, а як вертали молоді, то може продавали, а так то не дуже. Оставалоси так, а потом переходило у сільсовет, або деякі з людей, і тамжили. Отак євреї і пішли з села. Тепер, як я знаю, то нема євреїв у селі, хіба може у сусідніх селах, а тут нема. Вони лучше жили ніж сільські люди. Вони мали свої методи на тому зароблели.

Записано 30.05.2019 р.

Група інтрів'юєрів: Медведюк Марина та Терещенко Олександр

Приклад договору на проведення інтерв'ю й зберігання його фонозапису

Центр Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «__» _____ 200__ р.

1. Висловлюючи щире подяку, Центр Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича прийняв від:

ПІБ: _____

Адреса: _____

Телефон: _____

Фонозапис інтерв'ю, записаного у рамках проекту «_____»

2. Я підтверджую, що передав(ла) фонозапис свого інтерв'ю Центру Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для збереження й використання в навчальних і академічних цілях. Я Центру Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича усі права на використання фонозапису мого інтерв'ю за винятком наступних обмежень по використанню (якщо вони є)

3. Мені відомо про те, що фонозапис мого інтерв'ю зберігатиметься в Центрі Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для академічного використання іншими дослідниками.

4. Мені відомо про те, що при наявності питань стосовно дослідницького проекту «_____» я можу вступити в контакт із дослідником

Центру Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за адресою:

5. Інтерв'юер

6. Респондент

Приклад паспортного листа до інтерв'ю

Дата й місце проведення інтерв'ю Респондент: ПІБ (псевдонім)

Дата й місце народження

Адреса й телефон

Доступ до інформації (відкритий, частковий, закритий, анонімний)

Походження, склад родини, виховання, генеалогія

Рівень і характер освіти Професія, перелік посад Інтерв'юер: ПІБ Адреса й телефон Інтерв'ю Загальна кількість годин запису Вид і марка диктофону

Вид і марка плівки

Основний зміст інтерв'ю (перелік тем і сюжетів із зазначенням хвилин запису чи метрів плівки) Місце проведення інтерв'ю, його опис, інтер'єр

Ставлення респондента до питань, його готовність дати інтерв'ю

Кількість зустрічей з респондентом

Примітки й коментар

Приклад Угоди на зберігання та використання матеріалів усної історії

Я, _____, не заперечую проти використання в навчальних і дослідницьких цілях як самого інтерв'ю, так і тексту та інформації, яку він містить, за винятком наступних обмежень (якщо вони є):

Мені відомо про те, що транскрибована копія мого інтерв'ю зберігатиметься в Центрі Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для академічного використання іншими дослідниками.

Підпис

Дата

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні рекомендації до курсу: «Усна історія: методологія та методи дослідження» для студентів спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань № 03 Гуманітарні науки та спеціальності 014 Середня освіта (Історія) галузі знань № 01 Освіта магістерського рівня освіти денної та заочної форм навчання

Укладач *Ганна Скорейко*

Папір офсетний. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 3,25. Тираж ... прим.
Видавництво Чернівецького національного університету
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №891 від 08.04.2002 р.
Виготівник: ПБКФ «Технодрук»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85